

[Tiedoston otsikko]

[Tiedoston alaotsikko]

Paju Jaana
[Päivämäärä]

Sisällysluettelo

Johdanto

Suhteessaolon perusmielikuvien teoria (SPT)

Mustavalkoisen mielentilan jumalakuvat

Houkuttaja

Hallitsija

Vaatija

Vetäytyjä

Huolenpidon mielentilan jumalakuva

Parantaja

Jumalakuvat ja sielunhoidollinen kohtaaminen

Mustavalkoisen mielentilan jumalakuvat – oma mielekäs tarkoituksensa

Elämänhistorian ja vakaumuksen dialogin empaattinen kuuntelu

Hengellisen hyvinvoinnin vahvistaminen – vakaumus voimavarana

”Harteilla” kannateltu Jumala

Luottamus sisällyttämisen voimaan

Lepoa neuvottomuuteen ja ei-tietämisen tilaan

Omaan jumalagalleriaan tutustuminen

Lopuksi

1. JOHDANTO

Mitä ihminen Jumalalta kaipaa sairastuessaan vakavaan sairauteen tai matkallaan lähellä kuolemaa? Turvaa, toivoa, kärsimyksen lievitystä, rakkautta? Lisää aikaa? Vastausta kysymykseen, miksi minun pitää kärsiä, mikä on tämän kärsimyksen mieli ja merkitys? Kiteytettynä: apua. Silti monen Jumalan puoleen kääntyvän kärsivän ihmisen kokemus todellisuudessa on Martan kokemus: *”Herra, jos sinä olisit ollut täällä, veljeni ei olisi kuollut.”* (Joh. 11:21). Usein sairastunutkin kokee: Jumala ei ollut täällä, koska ja kun sairastuin. Potilas tuntee tuskassaan huutavansa avuksi Jumalaa, joka on vain vaiti eikä kuule eikä auta. Päinvastoin! Kohtuuttomilta tuntuissa elämänkohtaloissa ihminen on varma, että Jumala on rangaissut häntä kärsimyksellä ja kaiken lisäksi hylännyt hänet selviytymään siitä niin kuin omin voimin taitaa.

Kärsimyksen, hyvinvoinnin uhkien ja kuoleman lähellä ihmisessä aktivoituvat olemassaoloon, jumalasuhteeseen ja uskonnolliseen kokemiseen liittyvät kysymykset. Koska kaikki ihmisen uskonnollinen kokeminen on myös psyykkistä kokemista, on ihmisen jumalakokemusta tulkittava myös ihmisen psyykestä käsin. Yllä kuvattua kokemusta pystytään tarkastelemaan psykoanalyttisen objektiuhdeteorian valossa.

Tässä päättötyössä tutkin jumalasuhteen liittymistä kärsivän ihmisen psyykkiseen kokemusmaailmaan. Tavoitteena on tutkia, millaisia jumalakuvia sairaalasielunhoidollisissa kohtaamisissa ilmenee. Etsin vastausta mm. kysymyksiin, millaisten tarpeisiin palveluksessa ihmisen jumalasuhte on sairastamisen tai kuoleman prosessissa. Pyrin hahmottamaan, miten jumalakuva antaa kärsivälle lohtua, miten se auttaa tai tukee potilasta ja hänen hengellistä hyvinvointiaan – tai lisää hänen kärsimystään. Tutkin sairaalapapin roolia kohtaamisessa sellaisen potilaan kanssa, jonka jumalakuva on muutosprosessissa. Pohdin, mitä sairaalapapin omat jumalakuvat ja sielunhoito jumalasuhteen kanssa kamppailevan ihmisen kanssa merkitsevät. Tunnustelen myös omia motiivejani aiheeseen liittyen - miksi juuri tämä aihe kutsuu minua.

Pohdintojeni tukena käytän psykoanalyttistä apuvälinettä, Matti Hyrckin suhteessa olon perusmielikuvien teoriaa (SPT). Jumalakuvien merkitystä sielunhoidollisessa kohtaamisessa ja käytännöissä seuraan Hyrckin lisäksi teologian tohtori Paavo Kettusen ja psykoterapeutti ja teologi Owe Wikströmin ajattelua.

2. SUHTEESSAOLON PERUSMIELIKUVIEN TEORIA (SPT)

Psykoanalyttikko ja teologi Matti Hyrckin psykoanalyttiset jumalakuvat ts. *Suhteessaolon perusmielikuvien teoria* perustuu hänen v. 1995 julkaisemaansa väitökseensä *”Mielen kuvat Jumalasta”*. Teoria on psykoanalyttinen väline, jolla voidaan kuvata ihmisen sisäisen maailman tiedostamattomia tunnepohjaisia vuorovaikutussuhteita ja merkityksiä.¹ Teoria on laadittu

---

¹ Hyrck, OJH, 22-23.

psykoanalyttikko Melanie Klein'in muotoileman objektisuhdeteorian ja siihen liittyvien tiedostamattoman maailman skitsoparanoidisen ja depressiivisen mielentilan käsitteiden pohjalta.²

Psykoanalyttisen objektisuhdeteorian mukaan mieleemme rakenteisiin syntyy varhaisessa vuorovaikutussuhteessa sisäistettyjä objekti-subjektipareja. Nämä vuorovaikutussuhteet katsotaan muodostuvan kahden osapuolen, sisäisen subjektin (lapsi) ja sisäisen objektin (vanhempi), välille. Objektisuhdeteoriassa oletetaan, että tilanteista riippuen jokainen ihminen elämänsä aikana liikkuu tiedostamattomalla tasolla näiden positioiden välillä. Kaikki ihmisen mielessä tapahtuu suhteissa ja vuorovaikutuksessa.

Hyrckin teoria auttaa ymmärtämään yksilön tapaa olla suhteessa Jumalaan. Psykoanalyttisten jumalakuvien käyttäminen ihmisen jumalasuhteen käsittelyssä ei tarkoita Jumalan itsensä määrittelyä. Tarkastelun kohteena on ihmisen yksilöllinen tapa kokea ja käsitellä omaa jumalasuhdetta.

Teoriassa pureudutaan erityisesti mielen sisäisten jumalakuvien vaikutukseen ihmisen elämässä ja mielen tiedostamattomaan osaan sisältyviin tunnepohjaisiin mielikuviin. Hyrckin ajattelun peruslähtökohtana on, että objektisuhdeteoriassa hahmotetut sisäistetyt mielen vuorovaikutusmallit värittävät myös ihmisen tapaa hahmottaa Jumalaa. Objektin ja subjektin monitasoiset suhteet ovat läsnä myös ihmisen ja Jumalan välisessä suhteessa. Ihmisen tapa olla suhteessa Jumalaan heijastelee ihmisen omia piilotajuisia perusmielikuvia. Ihmisen mieli rakentaa kokemusta Jumalasta sisäisten objektien rakenteesta käsin. Ihmisen mielikuvissa Jumala saa osakseen samankaltaisia vaihtelevia transferenssityyppisiä ominaisuuksia, kuin ihmiselle merkittävät toiset ihmiset. Varhaislapsuuden merkittäväillä vuorovaikutussuhteilla ja hoivan kokemuksilla on tärkeä yhteys ihmisen sisäiseen jumalakuvaan. Mielikuva Jumalasta muotoutuu sisäisten vanhempimme kaltaiseksi. Nämä psykoanalyttiset jumalamielikuvat eivät kerro Jumalasta itsestään mitään, vaan ovat Hyrckin sanoin *"Jumalaa katsovan ihmisen omia mielikuvia, jotka heijastuvat Jumalaan antaen tämän kasvoille oman ilmeensä"*. Suhteessaan Jumalaan ihminen on sisäisen lapsen roolissa.³

Löytämilleen viidelle psykodynaamista kehitystasoa edustaville sisäisille objekteille Hyrck antoi niitä kuvaavat nimet: Houkuttaja, Hallitsija, Vetäytyjä, Vaatija, Parantaja. Sisäisille subjekteille hän antoi nimet Riippuvainen ja Itseriittoinen. Rajaan tarkastelun tässä päättötyössä sisäisiin objekteihin.

Melanie Kleinin objektisuhdeteoriaan liittyvästä tiedostamattoman maailmamme perustiloista skitsoparanoidisesta positiosta Hyrck käytti väitöskirjassaan termiä varhainen tila ja depressiivisestä positiosta myöhäinen tila. Myöhemmin Hyrck tiivistä teoriaansa. Varhainen tila ja

---

² Hyrck, OJH, 20.

³ Hyrck, OJH, 10, 22, 35.

myöhäinen tila korvautui niitä kuvaaviin kahteen tiedostamattoman mielentilaan; mustavalkoiseen ja huolenpidon (myöhäiseen) mielentilaan ja myös jumalakuvien asemointi muuttui.⁴ Jako mustavalkoiseen mielentilaan ja huolenpidon mielentilaan määrittää ihmisen jumalakuvan ja siitä seuraavan, ihmisen ruohonjuuritason elämässä toteutuvan uskonnollisuuden muodon. Hyrckin viimeisen teoksen mukaan ainoastaan Parantaja vastaa huolenpidon mielentilan Jumalaa, joka kykenee sisällyttämään ihmisen kärsimyksen.

3. MUSTAVALKOISEN MIELENTILAN JUMALAKUVAT

3.1 HOUKUTTAJA

Houkuttaja-Jumala on kaikkivoiva ihmisen rajattoman tyydytyksen lähde. Koska Houkuttaja on kuin äidin rajattomasti kaikki vastaanottava syli, ilmenee hänen tyydyttävä luonteensa sekä uskonnollisen ekstaattisen hurmoksen kuin tavallisen suomalaisen ”metsäkirkon” muodossa. Tyydyttävät tunne-elämykset ja symbioottinen läheisyyden kokemus Jumalaan ovat tärkeitä merkkejä Jumalan rakkaudesta. Ihminen tunnustaa tarvitsevuutensa ja riippuvuutensa tällaisesta Jumalasta. Hän turvautuu uskossaan kaikkivoivaan Jumalaan. Raja Jumalan ja ihmisen välissä on ohut. Siksi ihminen on osallinen jumalallisista aarteista myös ilmestysten, profetioiden ja myönteisten rukousvastausten muodossa, jotka tuovat yliluonnollista, jopa maagiseen ajatteluun viittaavaa tyydytystä. Koska Houkuttaja on itsekäs sisäinen vanhempi, tarvitsee hän ihmisen rakkaudenosoituksia ja uhria. Houkuttaja haluaa kokonaan ihmisen ja hänen elämänsä symbioottisessa yhteydessä.⁵

Potilaan mielikuvissa Houkuttajan kaikkivoipuus voi ilmetä esimerkiksi hoidoista kieltäytymistä, yliluonnollisen ihmeen odottamista, oman psyykkisen ahdistuksen kieltämistä kokonaan tai toiveissa rukouksesta sairauden voittajana: ”*Minun kaikki ystäväni rukoilevat puolestani, että Jumala vielä parantaa minut*” tai ”*Kyllä Jumala voi vielä tehdä ihmeen, vaikka lääkehoidot on lopetettu*” ja kysymyksessä sairaalapapille: ”*Uskotko muuten sinä, että Jeesus voi tehdä tänäkin ihmeitä niin kuin hän Raamatun mukaan teki?*” ”*Minulla ei ole mitään pelättävää, sillä olen antanut elämäni Jeesukselle jo viisitoista vuotta sitten.*” Ihmisen ja Jumalan symbioottinen yhteys voi näyttäytyä myös uskonnollisuuden maagisuudessa: ”*Katsoin enkelikorteista, onko (Jumalan mielenmukaisesti) minun mentävä tähän leikkaukseen vai ei.*” Houkuttajan kaltainen jumalakuva tulee esiin potilaassa, joka näkee Jeesukselle elämän antamisen vastauksena kärsimyksen ongelmaan. Tehtäväkseen hän katsoo evankelioida sairaalassa huonetoverinsa: ”*Anna vain elämäsi Jeesukselle, kun vielä tätä elämän aikaa on.*”

Näen Hyrckin liittyvän Houkuttajassa sisällöllisesti Owe Wikströmin ”käyttöteologian” nimellä kuvaavaan uskoon. Käyttöteologiassa Wikströmin mukaan Jumala näyttäytyy tunteenomaisessa

⁴ Hyrck, OJH, 23, 49.

⁵ Hyrck, Ihmismieli ja Jumala, s. 82-85, 104, 121, 141.

menestyksessä ja onnessa. Jumala että antaa ihmiselle vain hyviä asioita, onnea, iloa, turvaa, suojaa ja rauhaa. Ihmisellä on Jumalalle kyllä käyttöä elämässään, mutta lähinnä hänen antamiensa hyvien lahjojen takia.⁶

Suhde Houkuttaja-Jumalaan säilyy niin kauan, kun ihmisen tarpeet tulevat tyydytetyiksi ja hän voi tuntea olevansa Jumalan sylissä pahalta turvassa. Sairastuneen, kärsivän ihmisen kohdalla tällainen elämän todellisuudelle vieras jumalakuva joutuu väistämättä kriisiin. Kun rukoukset Houkuttaja-Jumalan puoleen eivät tuo parannusta sairauteen tai lievitä hätää, ihminen pettyy. Houkuttaja osoittautuu toiseksi kuin ihmisen odotukset häntä kohtaan olivat. Jumala ei varjellut pahalta. Mikael Taylor toteaa teologian pro gradu- opinnäytetyössään sen, minkä moni vakavasti sairastunut ja kuolemanuhan alla ahdistunut joutuu kohtaamaan: *”Vääjäämätön tosiasia on, että Houkuttajan kaltainen sisäinen vanhempi edustaa ideaalia, jota elämän rajallisuus ei voi tarjota.”*⁷ Koska ihminen on tunnustanut tarvitsevuuksensa ja riippuvuutensa, on kärsimyksen jatkuminen ja elämän realiteettien kohtaaminen Houkuttajaan turvautuneelle järkyttävää ja tuskallista. Aiempi vahva yhteyden tunne muuttuu potilaan mielessä yhtä vahvaksi hylkäämisen tunteeksi: Jumala on hylännyt ja jättänyt hänet selviytymään yksin. Koska ihminen ei tunne selviytyvänsä yksin, Jumalan hylkäämäksi joutumisen kokemus voi herättää psyykkisen ydinkauhun, täydellisen tuhoutumisen ja kuolemankauhun. Houkuttajasta ei ole ihmisen eksistentiaalisen ahdistuksen turvaksi.⁸ Houkuttajan heitteille jättämän ihmisen tuska kuuluu potilaan raastavina kysymyksiin: *”Miksi Jumala on hylännyt minut?”* *”Miksi Jumala ei auta minua, vaikka voisi?”* ja jopa tuhoisan Houkuttajan helvetinpelkona *”—kun ei sitä voi varmaksi tietää, mihin elämän jälkeen joutuu”*. Sairaus voi ihmisen mielessä johtua hänen kapinallisesta yrityksestään irrottautua Houkuttajan symbioottisen yhteyden vaatimuksesta. Sen sävyä on tunnustuksessa elämästä Jumalasta sen suuremmin välittämättä *”olen luullut, että voin elää ilman Jumalaa.”*

Jos ihminen kaikesta kärsimyksestään huolimatta pyrkii säilyttämään itsellään Jumalan hyvänä objektina, voi pettymyksen tuottama viha kääntyä häntä itseään kohtaan ja johtaa masennukseen ja eksistentiaalisen prosessin lukkiutumiseen. Olen nähnyt potilaiden sietämättömän tuhoutumisen kauhun vallassa turvautuvan äärimmäiseen puolustusmekanismiin: potilas on sängyssä liikkumattomana, silmät suljettuina reagoimatta puhutteluun. Laulaessani virttä tällaiselle potilaalle saatan nähdä kyöneleen, joka on ainoa merkki hänen sisäisen maailmansa kokemuksesta siinä hetkessä.

Ihminen voi myös uhmata kauhua ja hylätyksi tulemista taistelemalla hänet pettänyttä ja hylännyttä Houkuttajaa vastaan. Silloin petetyksi tulemisen tuska ja viha johtaa ulkonaisesti päinvastaiseen käyttäytymiseen. Pelkkä papin virka-asu voi saada potilaan huudahtamaan: *”Pappi perkele!”*. Jumalan ilkeämielisestä vainoamisen ja hylkäämisen kokemus pohjautuu ihmisen psyykessä toimivaan aktiivisesti pahaan sisäiseen objektiin.

⁶ Wikström, Häikäisevä pimeys, s. 141, 198, 153, tarkista!!

⁷ Taylor, s. 30.

⁸ Hyrck, Ihmismieli ja Jumala, s. 87,92, 95, 96, 98, 124, 142, 146.

Hylkäävä sisäinen objekti voi näyttäytyä muunakin kuin Jumalana. Olen kuullut monta hylkäämistä elämässään kokoneiden potilaiden toivovan joskus itselleen itsetuhoisesti vain ”piikkiä: *”Kun elämäkin minut nyt hylkää.”*

3.2 HALLITSIJA

Skitsoparanoidinen eli Hyrckin kuvaama mustavalkoinen (varhainen) mielentila voimistaa ihmisen taipumusta projektoiden käyttöön. Se voi näkyä esimerkiksi ihmisen tarpeessa löytää selkeä syyllinen häntä kohdanneeseen kärsimykseen, kyvyttömyytenä sisällyttää samaan objektiin, oman vastuun torjumisena ja primitiivisten puolustusmekanismien kuten lohkomisen aktivoitumisena.⁹

Hallitsija-jumalakuva auttaakin pientä ja heikkoa ihmistä, jonka psyykinen rakenne sietää huonosti epävarmuutta. Hallitsijalla on epävarmuutta helpottava valmis vastaus kysymykseen, miksi kärsimys on kohdannut ihmisen. Hallitsija on Herra Sebaot, joka tuo järjestystä Houkuttajan arvaamattomuuteen. Hallitsijan perusarvoja ovat valta, voima ja kunnia. Hän on psalmirukoilijan *”kallio, jonka suojaan voin paeta”*. Hän on se turva, johon turvaton ja elämän hallinnan menettänyt ihminen voi tukeutua. Hallitsija tahtoo kuitenkin subjektin nöyryytymistä Hallitsijan vallan alle tunnustamalla riippuvuutensa, sanoutumista irti aisti-maailman houkutuksista ja Hallitsijan sääntöihin alistumista. Jumalasuhte Hallitsijaan ja suhteesta nouseva uskonnollisuus pyörii synnin ympärillä. Synti, hyvän/ pyhien ja pahan/syntisten erottaminen toisistaan muodostuu keskeiseksi asiaksi Hallitsijan määrittelemässä uskonnollisuudessa. Hallitsija-Jumala vaatii puhtautta ja pyhyyttä ja rankaisee ja kosta näistä asioista kuritonta. Hallitsija tietää erehtymättömästi, mikä on oikein ja väärin ja pitää omnipotentisti vallallaan hallinnassaan maailman. Kadotustuomio kohtaa niitä, jotka eivät vielä ole luopuneet väärästä elämästään. Myös oikea kristillinen oppi voi olla Hallitsijan roolissa. Hallitsijan valtaan alistuminen voi olla helpottavaakin; jättäytymällä passiiviseksi subjektiksi ihminen voi suojautua myös liian raskaaksi koetulta omalta vastuulta.¹⁰

Koska Hallitsija-Jumala on itse vain hyvä, täytyy kärsimyksen alkulähde olla ihmisessä itsessään. Potilaan mielessä sairaus on Jumalan hylkäystuomio ja kosto hänelle näiden menneiden syntien vuoksi. Potilas ottaa pahan objektin omaksi osakseen voidakseen säilyttää Jumalan pelkästään hyvänä objektina. Hallitsijan muotoinen Jumala ilmenee esimerkiksi potilaan tarpeessa tunnustaa keskustelussa tai ripissä vuosikymmenten takaisia nuoruuden ajan ”syntejä”. Potilaan mielessä esimerkiksi seksuaalisuuteen liittyvät lankeemukset, esiaviolliset hairahdukset, tanssiminen tai vaikeassa tilanteessa valittu abortti voivat olla syitä, jonka vuoksi Jumala antoi tämän sairauden ja kärsimyksen: *”Tiedän, että Jumala on armollinen, mutta silti tuntuu, että onko tämä sairaus jokin rangaistus tai kosto minulle, mitä pahaä minä olen tehnyt ansaitakseni tämän?”* Tämä ajattelumalli vastaa teologiassa rangaistus-teodikeaa, jossa Jumala rankaisee kärsimyksellä väärin

⁹ Hyrck, OJH, 147

¹⁰ Hyrck, Käytännön ja teorian...s. 108., Ihmismieli ja Jumala, s. 146, 147, 151, 164, 166, 167-171, 196, 197.

tehnyttä ihmistä. Tunnustamisessa nousee esille mustavalkoiseen mielentilaan dualistinen sävy: syntejä on eritasoisia. Potilas saattaa papin edessä mainita, *”etten minä mitään kovin paha ole tehnyt, en ole kuitenkaan tappanut ketään tai käyttänyt juurikaan alkoholia tai tupakoinut.”* Kostava sisäinen objekti ja ihmisen vastuu oman kärsimyksen aiheuttajana tulee esille toisinkin: *”Katkeruuteni kasvatti tämän kasvaimen” tai ”Kehoni varmaan kosti kun aiheutin sille kipua tatuoimalla sen.”* Kun oikea kristillinen oppi on potilaan mielessä Hallitsijan roolissa, ei naispappi välttämättä kelpaa ehtoollisen tuojaksi potilaalle.

Hallitsija on kiinnostunut enemmän omasta vallastaan kuin kohteensa hyvinvoinnista ja vaatii nurisematonta alistumista valtansa alle. Hallitsija antaa sairaudet ja parantaa miten tahtoo. On vain avuttomana otettava vastaan se mitä Jumala tahtoo ja säätää.¹¹ Ihmisen todelliset, kärsimykseen liittyvät kipeät ja ristiriitaiset tunteet voidaan silotella ja mitätöidä. Potilaiden puheissa tällainen jumalakuva heijastuu tilanteeseen alistumisen tunnelmassa: *”Kyllä Herra tietää!”*, *”Minä kai tarvitsin vielä tätä sairautta”*, *”se on otettava mitä annetaan”*. Tämä vastaa teologiassa suunnitelma-teologiaa, jossa kärsimys on osa Jumalan suunnitelmaa, mutta ihminen ei vain ymmärrä kaikkea tästä suunnitelmasta.

Hallitsijan tuoma dualismiin perustuva turva luhistuu kuitenkin lopulta potilaan kärsimyksen täyttämän todellisuuden pysyessä samana. Tässäkin uskossa ihminen kohtaa usein pettymyksen. Ihminen voi reagoida pettymykseen alistumalla, mutta myös rukouksessa ilmenevässä Jumalaan kohdistuvassa hallintapyrkimyksessä.¹² Potilas ilmaisee tyytymättömyyttään Jumalaa kohtaan: *”Eikö rukouksiin ole luvattu vastata...miksi Jumala ei vastaa, kun pyydän häntä auttamaan?”*, *”Miksi minut vedettiin mukaan tähän pahaan, vaikka uskon Jumalaan ja olen rukoillut? Miksi sairaus ei muutu, vaikka kuinka rukoilen?”* Näissä ajatuksissa heijastuu mustavalkoisen mielentilan näyttäminen; ihmistä kohdanneet asiat ovat hänen mielessään suoraan Jumalan välitöntä vaikutusta hänen elämässään.¹³

Hallitsija ei pidä ihmisen oman tahdon syntisestä tiestä. Erillisyyteen ja itsenäistymiseen pyrkivä elämä on kapinointia Jumalan suunnitelmia ja hänen auktoriteettiaan vastaan.¹⁴ Tällaisen jumalakuvan tunnelmia potilas voi ilmentää esimerkiksi pohtimalla sairautensa merkitystä elämänpolkuaan reflektoiden: *”En minä ole juurikaan kirkossa käynyt”* tai *”olen mennyt maailman mukaan”*. Potilaan mielestä Jumalasta ei voi etsiä turvaa, jos ei ole aiemminkaan hänestä välittänyt.

3.3 VAATIJA

¹¹ Hyrck, Ihmismieli ja Jumala, s. 195.

¹² Hyrck, OJH, 138-139??

¹³ Hyrck OJH, sivu?(rukous mustavalkoisessa mielentilassa, otsikko)

¹⁴ Hyrck, Ihmismieli ja Jumala, s. 216, 217, 218.

Toisin kuin Hallitsija, Vaatija ei vaadi ihmiseltä sokeaa valtansa alle alistumista vaan moraalia, hyvän tekemistä. Se tulee näkyä ihmisen itsensä unohtavassa lähimmäisenrakkaudessa ja -palvelemisessa, yhteisvastuullisuudessa ja oikeudenmukaisuudessa. Vaatija ei tarkkaile enää syntien määrää. Vaatija voi olla myös armollinen, mutta sen ehtona vaatii ihmiseltä kutsuunsa vastaamista eli uskoa ja syntien tunnustamista ja kilvoittelua, pahaa korjaavaa reparaatiivista toimintaa jota myös uskokin on. Vain usko vie taivaaseen ja tuo Vaatijan hyväksynnän. Vaatijan muotoinen jumalakuva on yleinen pietismin sävyttämässä uskonnollisuudessa. Tultuaan herätykseen ihminen ei saisi enää langeta syntiin. Vaatijan maailmassa ihmisen oma moraalinen vääryys on syy ihmisen pahoinvointiin ja kärsimykseen. *”Tapahtukoon sinun tahtosi”* on rukous, johon suostumalla ihminen pääsee Vaatijan armollisen katseen alle turvaan. ¹⁵

Uskoa vaativan jumalakuvan tunnelmia potilas voi ilmentää esimerkiksi replikoimalla: *”Olen rukoillut ja rukoillut Jeesusta sydämeeni, mutta en tunne mitään. Täytyy vain pyytää Jumalan armollisuutta, että osaisin uskoa oikein...”, en minä ole mikään oikea uskovainen”* tai *”rukoile sinä, kun sinä olet pappi ja sinulla on varmaan läheisempi yhteys Jumalaa”*. Pappi on potilaan mielessä pyhempi ja parempi rukoilija kuin potilas itse, joka on liian kelvoton uskovainen pyytääkseen Jumalalta mitään.

Koska Vaatija-jumala näkee itsensä pelkästään hyvänä, ei sairaus ja kärsimys ole pohjimmiltaan hänen virheensä. Sillä täytyy olla hyvä tarkoituksensa. Tämä näyttäytyy potilaiden hyvään elämään uskomuksissa, että sairauden tarkoitus on ohjata potilas jollain tavalla elämään jatkossa parempaa elämää: *”tämä sairaus annettiin minulle, jotta en enää tuhlaisi aikaani siihen joutavaan, mitä ennen tein, vaan eläisin jatkossa parempaa elämää”*. Tämä vastaa teologiassa pedagogista teodikean ratkaisua, jossa kärsimys saa mielekkyytensä prosessissa, jossa ihminen löytää merkityksen kärsimykselleen.

Mustavalkoisessa mielentilassa hyvä ja paha ovat toisistaan selkeästi pirstoutuneet dualistisesti erilleen. Vain toinen voi olla totta, ihminenkin vain kokonaan hyvä tai kokonaan paha. ¹⁶ Moraalisen ja hyvän elämän vaatimuksen ankkuroituminen potilaan Vaatija-jumalasuhteen kulmakiveksi voi näyttäytyä syyllisyyden ja oman vastuun täydellisenä kieltämisenä. Kuolevan hämmennys voi olla loppuun asti: *”En ymmärrä miksi minun pitää kärsiä, kun en ole tehnyt kenellekään koskaan mitään pahaa.”* Tämän lauseen taakse voi kätkeytyä niin valtava syyllisyyden ja omaan olemassaoloon punoutunut häpeän kokemus, että sitä on mahdotonta lähestyä tietoisella tasolla.

Vaatijan vaatima usko voi olla ihmiselle myös salakavalan petollinen, mikäli se tarkoittaa, että omat pelot, ahdistukset ja ristiriitaiset tunteet on työnnettävä syrjään, koska eihän Jumalaan oikeasti uskova voi olla kuolemaa pelkäävä, heikko ja epätoivoinen – tai sitten hänen uskonsa ei olekaan riittävää. Kun Kristus on turvana, ei potilas saisi pelätä – tuntea aitoja tunteitaan. Mustavalkoisen mielentilan Jumalan edessä uskovan ei ole lupa kuin ylistää ja kiittää Jumalaa,

¹⁵ Hyrcck 1995, 240. Ihmismieli ja Jumala, 260, 261, 261, 262, 263, 264, , 267, 268

¹⁶ Hyrcck OJH, 62-65.

olipa ihmisen oma tunne minkäläinen tahansa.¹⁷ Tällainen usko on kuultavissa joskus vahvan uskonnollisen tausta omaavissa potilaissa, jotka kätkeytyvät ulkonaisesti tyyneyden ja tilanteeseensa levollisesti sopeutumisen sumuverhon taakse projisoiden pahaa oloaan Jumalan sijasta johonkin muuhun objektiin. Potilaalle voi olla täysin mahdotonta ilmaista ahdistavia tunteitaan, koska se haastaa koko hänen aiemmin uskonkokemuksensa – sen Jumalan, jossa hän kuitenkin riippuu kiinni.

3.4 VETÄYTYJÄ

Hyrckin mukaan Vetäytyjä-Jumala on suomalaisten vallitsevin jumalakuva. Vetäytyjällä on kaksi puolta. Toisaalta Vetäytyjä-Jumalalla ei ole oikeastaan ihmiselle mitään väliä. Uskonnolliset asiat eivät kiinnosta ihmistä. Jumala voi toki olla olemassa, mutta ihmisellä ei ole mitään käyttöä hänelle eikä kiinnostusta jumalasuhteeseen. Toisaalta Vetäytyjä-Jumala voi olla taivaallisine ihanuuksineen ihmisen syvän kaipuun kohde. Yhteistä kummallekin puolelle on, että Jumala asettuu joka tapauksessa etäälle ihmisestä.¹⁸ Paavo Kettunen toteaaakin jumalasuhteen etäisyyteen viitaten: *”Vetäytyjän kanssa ei ole oikeastaan olemassa olevaa jumalasuhdetta.”* **Missä tämä oli?** Kuitenkin Vetäytyjä-Jumalasuhte on monessa sairaalasielunhoidollisessa kouriintuntuvasti läsnä. Ensinnäkin myös jumalakuvia ilmentävät sisäiset objektit eivät ilmene vain tilanteissa, joissa potilas haluaa puhua jumalasuhteestaan tai uskonnollisista asioista. Aihepiirin kieltäminen tai aggressiivinen suhtautuminen sairaalapappiin voi olla merkki siitä, että Jumalaan liittyvät kysymykset tosiasiallisesti mietityttävät potilasta. Jumalakysymys kulkee piilossa, kätkeytyneenä mukana muissa sielunhoidon jaksamista, pettymystä, epätoivoa ja kaipuuta koskevilla kysymyksillä, vaikka potilas ei puhuisi suoraan Jumalasta eikä itse välttämättä tunnista jumalakysymyksen olemassaoloa.¹⁹ Rakkaus, toivo ja lohdutus on synonyymejä Jumalalle. Kun ihmisellä vaikeassa elämäntilanteessaan tämä rakkauden, toivon ja lohdutuksen nälkä, voi sen nähdä Jumalan nälkänä, vaikei hän itse sitä niin sanoittaisi.

Toisekseen potilaan toteamus *”ei uskonnollisilla asioilla ole minulle mitään väliä”*, voi olla viesti, että juuri sillä on pikemminkin hänelle paljon väliä. Toteamus voi olla yritys välttää kipua tuottavan jumalasuhteen käsittelemistä. Vetäytyjä on objektisuhte, joka syntyy psyyken rakenteissa yhtenä ratkaisuna Hallitsijan ja Houkuttajan tuottaman psyykkisen kivun ja tuskan lievittämiseksi.²⁰ Vetäytyjä-hahmoiseen sisäiseen objektiin voi liittyä häpeän kokemus. Vetäytyjän hahmoisen sisäisen objektin takana voi olla kokemus pahasta objektista, esimerkiksi varhaislapsuudessa opittu *”läksy”*, ettei ihmisiä pidä päästää lähelle itseään.²¹ Kettusen tavoin myös psykoterapeutti ja teologi Jaana Ranttilä viittaa tämän kaltaiseen kokemukseen häpeämasennusta käsitellessään. Sen juurena on lapsen alle vuoden ikäisenä oppima kehityksen kannalta myös tarpeellinen erillisyyden

¹⁷ Hyrck 104, OJH, 95.

¹⁸ Hyrck, Ihmismieli ja Jumala, s. 342., Hyrck, Spiritualiteetin käsikirja, s. 81.

¹⁹ Kettunen, 2013, 236.

²⁰ Hyrck Sielunhoidon käsikirja, s. 80.

²¹ Hyrck, Ihmismieli ja Jumala, s. 329.

kokemus äidistä. Häpeäidentiteetti syntyy, kun vauva on pettynyt vastavuoroisuuden toiveessaan ja tuntee olevansa äidin silmissä jollain tavalla olemuksellisesti huono ja paha. Masennukseen sairastuneen ihmisen mielessä erillisyyden kuilu uhkaa kasvaa liian suureksi ja jättää hänet vaille identiteettiä ylläpitävää ja sitä vahvistavaa yhteyttä. Hengellinen häpeäidentiteetti voi syntyä yksilötasolla ihmisen perusturvallisuutta horjuttavissa elämänvaiheissa. Ihminen huutaa elämänsä kipuun ja kärsimykseen apua Jumalalta, joka vain vaikenee. Vaikenevan ja poissaolevan Jumalan kanssa kärsivä ihminen säilyttää itselleen merkityksellisen jumalasuhteen luomalla etäisyyttä sisäisen subjektinsa ja objektinsa välille. Hyrck kirjoittaaakin: *”Kaikkein tuskallisinta on pettyä hyvään objektiin, jos on ensin luottanut sen hyvyyteen ja sitten havainnut, että objekti lopulta osoittautuu pahaksi.”*²² Ihminen saattaa ratkaista tilanteen vetäytymällä jumalasuhteesta suojellakseen itseään haavoittumiselta. *”Jumalan kokeminen kaukaiseksi voi olla psyykkisesti yritys pelastaa Jumalan olemassaolo itselle. Läheisempää Jumalaa olisi vielä vaikeampi ymmärtää.”* Paavo Kettusen mukaan tällainen jumalasuhteiden ristiriidan ratkaisuna on ihmiselle raskas. Suhteessa ei ole turvallisuutta, jota ihminen sairauden ja kärsimyksen avuttomuudessa ja heikkoudessa kaipaa.²³

Kun potilas siis transferenssissa sairaalapappiin Vetäytyjä-jumalakuvan, voi hän pyrkiä jäämään psyykkisesti myös sielunhoitajasta etäälle, piiloutua avoimelta vaikuttavan mutta pinnallisen puhetulvan taakse. Sairaalapapille jää kohtaamisesta todennäköisesti tunne, ettei oikein päässyt potilasta lähelle.²⁴ Sielunhoitajan lähelle päästäminen voisi merkitä potilaalle oman huonommuuden ja kelpaamattomuuden nähdynsi tulemistä (Jumalan edessä) kipeällä tavalla.

Mutta entä kun ihminen kokee Jumalan etäällä olevaksi, mutta ikuisen kaipauksensa ja taivaallisten aarteiden tuonpuoleiseksi kohteeksi? Kettunen näkee kaukaisessa ja poissaolevassa Jumalassa psyykkisen “eloonjäämisen” kannalta myönteisiä voimia. Häpeästä kärsivän kohdalla Jumalan poissaolo voi tuntua myös helpottavalta ja vapauttavalta kokemukselta. Poissaoleva Jumala armahtaa vetäytymällä kauemmas jatkuvasti epäonnistuvan ihmisen luota ja antaa hänelle tilaa tehdä virheitä ja kasvaa. Jumalan etäälle jääminen ja poissaolo onkin siis hienotunteisuutta; koko ajan ei tarvitse olla Kaikkietävän Jumalan arvioivan katseen alla ja tuntea riittämättömyyttä. Myös Psykoterapeutti ja teologi Jaana Ranttilä esittää²⁵, että hengellisestä häpeästä kärsivä ihminen, joka on siirtänyt kaiken hyvän Jumalaan, saattaa kuitenkin voida kokea yhteyttä Häneen uskonnollisten riittien ja rukousten kautta. Niiden kautta itsensä arvottomaksi tuntevakin voi saada osakseen Jumalasta häneen tulevaa hyvää. Ihminen ei menetä kokonaan hyvää objektia vaan pelastaa hänet itselleen sijoittamalla hyvän objektin itsestään pois. Näen tämän yllä kuvatun Vetäytyjä-kokemuksen liittyvän Owe Wikströmin Hengellisen tien Kaipauksen vaiheeseen. Wikströmin mukaan Kaipuun vaihe herää nimenomaan usein elämänkriisien tai -tuskan ja perusturvallisuuden vaiheissa, kun ihminen alkaa kaivata elämäänsä

²² Hyrck, OJH, 168.

²³ Kettunen, mutta mistä? Ranttilä, luento.

²⁴ Hyrck, Ihmismieli ja Jumala, s. 329.

²⁵ Luennossaan ”Depressio, traumat ja Jumalan läsnäolon kokemus”, sielunhoidon koulutus, 2016.

syvempää tukipistettä. Siinä on kaipaus-ikävä mutta vielä myös ulkopuolisuuden ja etäisyyden tunnetta. Kuulen potilaiden toisinaan replikoivan: ”Minulla on sellainen omanlainen usko” viitaten siihen, että he eivät ole kokeneet kirkon uskon tarjoavan heille riittävää vastausta elämänsä kysymyksiin. Voiko tämä olla tämän päivän henkisen ja hengellisen etsijän kokemus, kun hän sairastuneena etsii kärsimyksessään omaa autenttista ja aitoa jumalakokemusta ja havahtuu kysymään eksistentiaalisia kysymyksiä?²⁶

Kätkeytyvä Vetäytyjä-Jumalakuva harhauttaa helposti meidät ammattilaisetkin. Hoitajan kysyessä potilaan vakaumuksesta hän saattaa tyytyä yksioikoisesti potilaan kieltävään vastaukseen eikä tarjoa siksi ahdistuneelle lainkaan sairaalapapin kohtaamista. Sairaalapapin haaste on tunnistaa uskonnollisen kipunsa kieltävän, puhevirran taakse kätkeytymisen tai ristiriitaisen käytöksen takaa ihmisen todelliset tunteet ja probleemat. Todellisen hädän hetkellä kuitenkin rukoillaan paljon!

Pohdi tätä: Kristillinen perinne opettaa, että joskus Jumala koetaan poissaolevaksi, koska ihminen itse ei kykene keskittymään tai kätkeytyy jonkinlaisen naamion taakse. Tällöin ihminen ei pysty olemaan aitona Jumalan edessä tai rukous ei ehkä ole hänelle merkityksellistä. Rukoilevan ihmisen on tarkattava itseään löytääkseen todellisen jumalakokemuksensa kanssa sopusoinnussa olevan tavan puhutella Jumalaa. Hänen pitää etsiä sellaiset aidot ja rehelliset rukouksen sanat, jotka ovat sekä rukoilijan itsensä että Jumalan arvoiset. Tärkeintä on, että Jumalaa etsii ihminen itse eikä hänen itsestään luoma ihannekuva.

4 HUOLENPIDON MIELENTILAN JUMALAKUVA

4.1 PARANTAJA

Hyrck ilmaisee viimeisessä, postuumisti julkaistussa teoksessaan ”Onko Jumala hyvä? Antaako psykoanalyysi vastauksen?” päätyneensä siihen, että ainoa todellinen huolenpidon mielentilan Jumala on Parantaja. Parantaja-jumalakuva on ainoa sisäinen objekti, joka kykenee epäitsekäaseen rakkauteen, ottamaan huomioon ja auttamaan ihmistä kestäämään kärsimyksen ja rajallisuuden.

Parantaja ei poista ihmisen vastuuta itsestään, rankaise, käy kauppaa, kosta tai vaadi alistumista hyväksyäkseen, kuten mustavalkoisen mielentilan Jumala. Hän kestää ihmisen pettymyksen rajalliseen tyydytykseen ja siitä heräävän vihankin. Parantaja ei hylkää ihmistä epätoivon valtaan, kuten Houkuttaja vaan sallii hänen kasvaa erilliseksi ja itsenäiseksi. Parantaja ei vaadi täydellistä uskon antautumista, kuten Vaatija. Hän ei ole idealisoitu, kaikkivaltiaan hyvä Jumala, vaan riittävän hyvä, mutta keskeneräinen ja tarjoamassaan tyydytyksessä epätäydellinen. Parantaja ei ole ihmisen hallinnassa oleva rukousvastaus-automaatti. Hän ei poista ihmisen osaan kuuluvaa kärsimystä eikä hänellä ole yksiselitteistä valmista vastausta kärsimykseen ja rajallisuuteen. Parantaja ei jätä ihmisen osaksi pahuuden ja syyllisyyden kantamista, vaan tunnustaa oman

²⁶ Wikström, Häikäisevä pimeys, s. 153 ja mitkä muut sivut?

vastuunsa ihmisen kärsimyksensä eikä syytä siitä mustavalkoisen jumalakuvan kaltaisesti ihmistä. Hän toimii reparaatiivisesti – ottaa pahuuden kantaakseen samaistumalla empaattisesti ihmisen kärsimykseen. Hän tulee itse Kristuksessa ihmiseksi. Hän jakaa sen ihmisen ahdistuksen, miltä tuntuu olla pahan objektin runneltavana. Hän haluaa lievittää kärsimystä. Hän kantaa vastuun ihmisen maallisesta ja iankaikkisesta hyvinvoinnista. Parantaja-Jumala tulee lähelle teologiassa kristologisesti perusteltua myötätuntomallia, jossa kärsivä voi samaistua Kristuksen kärsimykseen.²⁷

Parantajan läsnäoloa kohtaamieni potilaiden mielenmaisemassa on vaikea repliikeillä kuvata. Parantajan olemusta hyvin kuvaten siitäkin puuttuu sanojen hallintatietoa ja selkeitä vastauksia. Se on enemmän aavistusta, levollista, kenties vain muutamia sanojen rauhaa. Se useimmiten näyttäytyy realistisessa, mutta ei toivottomassa sairauteen sopeutumisessa ja oman elämänpolun hyväksymisessä omana: *”se saa olla, mikä on, luotan Jumalaan, vaikka en ymmärrä kaikkea.”* Se näyttäytyy rukouksen vapaassa aitoudessa ja yksinkertaisuudessa ja uskonnollisten elementtien vähäeleisyydessä – ne eivät ole raivokkaita pikalaastareita hätään vaan ennemmin tasapainoisessa yhteydessä siihen, mikä on ominta ihmisessä.

Parantajan läsnäolo potilaan mielessä näyttäytyy sairaalapapille joskus Wiktrömin nimeämän *”olevaisen teologian”* kaltaisena: Jumala näyttää olevan ihmiselle tärkeä itsensä tähden, ei sen tähden, että hänellä olisi annettavanaan hyviä lahjoja, paranemista, kuolemalta välttymistä tai asioiden hyvin menemistä. Potilaan Parantaja-objektiin havahdun silloin, kun sairaalapappina itsekin todella huomaan rauhoittuvani olemaan intensiivisesti mutta levollisesti läsnä juuri sellaisena kuin neuvottomuuteni kanssa olen ja tunnen silti riittäväni.

Joskus huomaan pelkän läsnäoloni papin virka-asussa silminnähdessä rauhoittavan levotonta ja tuskaista potilasta. Potilas saattaa sanoa: *”Minua rauhoittaa se, että vaan olet siinä lähellä.”* Edustanen silloin potilaalle jotain (jumalakuvaa), joka on saanut hänet kokemaan rakastettuna ja kannateltuna olemista. Aavistelen, että potilaan mielessä aktivoitui huolta pitävä, välittävä ja rakastava Parantaja-jumala.

5 JUMALAKUVAT JA SIELUNHOIDOLLINEN KOHTAAMINEN

5.1 MUSTAVALKOISEN MIELENTILAN JUMALAKUVAT – OMA MIELEKÄS TARKOITUKSENSA

Sairaalasielunhoidon arkitodellisuudessa kohtaan usein potilaan jumalakuvassa tunnelmia skitsoparanoidisen, mustavalkoisen mielentilan jumalakuvista. Mistä se kertoo? Mitä ihmisen tarvetta ne palvelevat?

---

²⁷ Hyrcck, OJH, s. 98-115, 173

Sillä on oma mielekäs tarkoituksensa, että mustavalkoisen mielentilan jumalakuvat aktivoituvat elämän pimeän puolen kohdanneessa ihmisessä. Se kertoo normaalista kriisiin joutuneen ihmisen mielen sisäisestä odotushorisontista vakaumuksen ja elämäntilanteen vuoropuhelussa. Martti Linqvist, eetikko ja teologi, sanoittaa: *”Jumala on se mikä hän on (2. Moos. 3:14), mutta hän näyttäytyy minulle tai kätkeytyy minulta osana sitä kokemusta ja kertomusta, joka juuri sillä hetkellä on itselleni tosi ja tärkein.”*²⁸ Kun ihminen saa kuulla kantavansa 17 sentin syöpäkasvainta keuhkoissaan, se todella on hänelle juuri sillä hetkellä se kertomus, joka on hänelle tosi ja tärkein – tähän mielenmaisemaan ihminen sijoittaa myös Jumalansa.

Elämän pimeydessä monet varmat ja turvaa tuoneet tukirakennelmat, kuten uskonnolliset käsitykset, voivat sortua. Äkillinen elämäkriisi, kuten vakava sairastuminen, toimintakyvyn merkittävä muutos tai kuolemanuhka aiheuttaa eksistentiaalista ahdistusta. Ihmisen kyky pitää varhaislapsuudessa rakentuneista mielen sisäisistä hyvistä objekteista ohenee. Hän kokee olevansa omien sisäisten objektiensa vihamielisten ja pahantahtoisten impulssien kohteena. Stressin ja elämän vaikeiden tilanteiden tuoman paineen alla skitsoparanoidisen mielentilan objektisuhteet aktivoituvat. Mielentilan vaihtumista skitsoparanoidiseen eli mustavalkoiseen mielentilaan pidetään siis luonnollisena reaktiona kriisissä, jossa regressoitumisen ja psyykkisen taantumisen katsotaan olevan tavanomainen ilmiö. Psyykkisen rakenteensa vuoksi ihminen sijoittaa ahdistusta tuottavan sisäisen objektiinsa Jumalaan. Siksi on normaalia, että myös ihmisen jumalakuvassa näyttäytyy regressoitumista.²⁹

Ihmisen sen hetkiset psyykkiset tarpeet muovaavat sitä elämyksellistä merkitystä, jonka ihminen antaa Jumalalleen. Mustavalkoisen mielentilan jumalakuvien aktivoitumisella on oma mielekäs tarkoituksensa. Ne palvelevat ihmisen psyykkistä, kriisin ravistelemaa tilaa ja selviytymisen tarvetta sietämättömän epävarmuuden ja turvattomuuden tilassa. Sairastumiseen liittyy usein monenlaisten ristiriitaistenkin uskonnollisten tunnemaailmojen aktivoituminen. Hallitsijan, Houkuttajan ja Vaatijan muotoiset jumalakuvat vähentävät ehdottomuudessaan ja erehtymättömyydessään ihmisen epävarmuuden ja turvattomuuden tunteita. Mieli löytää kaaosta sitovaa sisäistä turvaa sanojen luomasta mustavalkoisesta hallintatiedosta ja itseä suuremman käsiin antautumisesta. Houkuttaja tarjoaa läheisyyttä, jota haavoitettu ihminen kaipaa. Vetäytyjä antaa ihmisen päättää omista asioistaan. Se antaa ihmiselle hienotunteista tilaa olla alaston ja rikkirevitty, tuntee epäonnistumisen ja riittämättömyyden tunteensa joutumatta niistä tilille. Mustavalkoisen mielentilan jumalakuva on ihmisen sillä hetkellä tarvitsema, hallinnan tunnetta vahvistava suojakeino ahdistusta vastaan ja olisi väkivaltaista pakottaa hänet tässä tilanteessa sellaiseen psyykkiseen työhön, johon hän ei sillä hetkellä kykene. Ihmismielen tiedostamaton alue ei ole hänen hallinnassaan. Turvautuminen mustavalkoisen mielentilan jumalakuvaan voi olla potilaalle sillä hetkellä ainoa mahdollinen tapa purkaa itsestään ulos sei-ajateltavissa olevaa

²⁸ Linqvist, Lupa olla, s. 100.

²⁹ Auranheimo, s. 51. Kettunen, 2013, 123-125. Hyrck, Käytännön ja teorian vuorovaikutus sielunhoidon teologiassa, s. 104, 107.

psykkistä kipua. Ihmisellä on sillä hetkellä sellainen jumalakuva, jota hän sisäisesti tarvitsee.³⁰ Hyrck kunnioittaa kärsivän ihmisen haurasta psyykkistä mielenmaisemaa: *”ihminen lähestyy tai piiloutuu Jumalalta ja on suhteessa Häneen juuri sillä tavalla kuin hän sillä kerralla ja siinä hetkessä kykenee.”*³¹ Jumalaan kohdistetut poissaolon, demonisuuden tai mielivaltaisuuden raastavat kysymykset eivät tarkoita aiemman vakaumuksen täydellistä tuhoutumista tai siitä luopumista.

Selviytymiseen tarvitaan ponnistelua yleensäkin. Mitä jos ihminen torjuu psyykkisen työskentelyn tuottaman kivun, ei halua prosessiin?

Kriisissä tunnustetaan yleisesti seuraavankaltaisia vaiheita; shokki, reaktiovaihe, työstämis- ja käsittelyvaihe ja uudelleen orientoitumisen vaihe.³² On luonnollista, että kun ihmisen elämä joutuu kriisiin, myös jumalasuhteessa koetaan kenties samankaltaisia vaiheita. On shokki, jossa ihminen voi joutua täydellisen hylätyksi tulemisen ja ydinkauhun valtaan. Siinä tarvitaan kannattelevaa lähellä oloa monien sanojen sijaan. Lohdutus on psyykkisen kivun ja jännitteen lievittämistä kauhun tunteita sitovalla läsnäololla. Reaktiovaiheeseen kuuluu jumalasuhteeseenkin heijastuva syyllisen etsintä ja tunnemyrskyt. Tämä voi näyttäytyä intensiivisenä eksistentiaalisena kyselynä ja sielunhoidollisena prosessina, vaihtelevina vihan ja pettymyksen tunteiden ilmaisuina suhteessa Jumalaan. Mahdollisuus ilmaista ja jakaa jumalasuhteen ristiriitoja ja tunteita aidosti on tärkeää. Sielunhoitajan on annettava sisällyttäjänä tälle ilmaisulle tilaa menemättä mukaan syyllisen etsintään, ilman yksinkertaisia vastauksia ja turvautumista uskonnollisiin fraaseihin. Työstämis- ja käsittelyvaiheessa alkaa merkitysten etsintä, joka voi näyttäytyä syvällisenä ihmisen mielen sisäisenä merkityksen kysymyksenä jumalasuhteessa ja sielunhoitosuhteen muutoksena. Kärsimyksen henkilökohtaisuus voi korostua ja kokemus, ettei kukaan voi tavoittaa sitä, mitä itse kokee. Kyse on esimerkiksi siitä intensiivisestä eksistentiaalisten kysymysten vaiheesta, joka tutkimuksissa on havaittu olevan osa palliatiivisten potilaiden hoitoa. Virpi Nyback korostaa, että tässä vaiheessa ollaan merkittävässä prosessin vaiheessa; alistuako, masentuako ja lamaantuako vai löytää kärsimykselle jokin merkitys. Vaiheessa on intergratiivinen pyrkimys voida kokea sisäiset objektit, kuten Jumala, liittyneenä sekä hyvään että pahaan. Tämä voisi näyttäytyä potilaan kokemuksena, että koettu kärsimys ja paha löytää yhteyden myös kannattelevaan hyvään, toivoon. Lohdutuksen, empatian ja sisällyttämisen merkitys tässä prosessin vaiheessa on Nybackin mukaan merkittävä tekijä avunhakijan huolenpidon mielentilaan siirtymisen tukena, niin että hän pystyy suremaan ja niin löytämään lohtua. Jos ihminen ei kykene integroimaan kokemaansa kärsimystä kannattelevaan toivoon, ei esimerkiksi kuoleva ihminen välttämättä löydä kaipaamaansa kaunista, eheyttävää loppua vaan hänen mielensä sulkeutuu ja jää mustavalkoiseen mielentilaan. Projektit ja varhaiset puolustusmekanismit, kuten sairauden, kärsimyksen tai kuoleman poislokkominen ja kieltäminen, vahvistuvat. Silloin ihminen voi kuolla itseltäänkin salaa.

³⁰ Hyrck OJH, 135, 143, 147, 165. Kettunen, 2013, 251, 260.

³¹ Hyrck OJH, 23.

³² Saari, s. 42-68.

³³ Uudelleen orientoituminen voi merkitä esimerkiksi jumalasuhteen muutosprosessin nytkähdystä ja sisäisten objektien muutoksia.

Sielunhoidossa merkittävää teologiaa on se, jossa Jumalaan voidaan sisällyttää ristiriitaisetkin puolet ja jossa ihmisen kokemus Jumalan pahuudesta otetaan todesta. Tällaisten kysymysten kohtaaminen sielunhoidossa merkitsee, ettei ihminen voi muodostaa Jumalasta ehjää ja lukkoon lyötyä käsitystä. On tärkeää, että ihmisellä on tilaa ja mahdollisuus puhua Jumalasta tavalla, johon sisältyy ristiriitaisia, monipuolisia, arvoituksellisia mutta myös vapauttavia näkökulmia. Sielunhoidossa kohdattava Jumala ei ole sellainen, josta pitäisi muodostaa harmonisoitu ja hallittu eheä kuva. ³⁴

5.2 ELÄMÄNHISTORIAN JA JUMALAKUVAN DIALOGIN EMPAATTINEN KUUNTELU

Sielunhoidollisissa kohtaamisissa vakavasti sairastuneiden tai kuoleman lähellä elävien potilaiden kanssa olen havainnut yhteyden ihmisen elämänkaaren ja jumalasuhteen välillä. Monissa keskusteluissa potilaiden kanssa punoutuvat yhteen muistot lapsuuden tärkeistä ihmisistä, haurastumisen kokemus ja eksistentiaalinen jumalakokemus.

Psykoanalyttisen ymmärryksen mukaan ihmisen elämänhistoria, erityisesti varhaislapsuus ja ihmismielen sisäiset objektit jumalakuviin tosiasiallisesti liittyvät mieleemme rakenteissa toisiinsa. Havaintomme ja kokemuksemme Jumalasta kulkevat aina oman mieleemme rakenteiden ja niihin sisältyvien ennako-odotusten läpi. Uskonnollinen kokeminen jumalasuhteessa on psyykkistä kokemista. Psyykkinen rakenteemme ja sisäiset objektimme muodostuvat varhaislapsuuden merkittävässä ihmissuhteissa, erityisesti vanhempien tai lapsuuden merkittävien henkilöiden tarjoamassa hoivassa. Ihmisellä on sellainen jumalakuva, joka vastaa hänen psyykkistä todellisuuttaan. Ihmisen jumalakuvan sävyt ja tunnemaailma, kipeät ristiriidat, hylkäämisen ja torjutuksi tulemisen pelot viestittävät paljon siitä, miten häntä itseään on varhaislapsuudessa kohdeltu, nähty tai sivuutettu. Näitä tiedostamattomia ratkaisemattomia tunneristiriitoja ja kokemuksia ihminen toistaa sisäisessä objektisuhteessaan Jumalaan. Pyrkinessään ymmärtämään ihmistä hänen jumalasuhteessaan on sielunhoitajan tärkeää ymmärtää näiden kokemusten merkitys ihmisen jumalakokemuksessa. Hengellinen elämä ei ole irrallinen osa kokemusmaailmaamme, vaan se nivoutuu kokonaisvaltaisesti aiempaan elämään. Kettunen toteaa: ” *Sielunhoidollisesti autetuksi tulemisen kannalta on erityisen tärkeä ymmärtää jumalakuvan psyykkinen syntymekanismi. --On tärkeää, että kuunnellessaan ihmisen puhetta Jumalasta ja hengellisestä elämästä sielunhoitaja tajuaa autettavan kertovan samalla koko elämästään.*” ³⁵

³³ Nyback, s. 83, 89.

³⁴ Kettunen, 2013, 241-242.

³⁵ Hyrcck, OHJ, 127-132, Kettunen 2013, 236, 250-251, 128? , 13-16?

Vaikenevan, poissaolevan ja sadistisen Jumalan kokemus voi löytää juurensa jo ihmisen varhaislapsuuden kokemuksista. Hoivan vastavuoroisuuden puutteen kokenut voi jäädä ikään kuin imemisen vaiheeseen suhteissaan; toiset ovat minua varten ja täyttävät minun tarpeitani. Jumalakin on olemassa lähinnä minun tarpeideni täyttämistä varten. Elämän ensivaiheissa lapsi on voinut kokea nujertavaa alistamista. Aktiivisesti pahantahtoinen objekti muuttuu vainoavaksi ja sairaudella rankaisevaksi Jumalaksi. Varhaislapsuuden hoivaaja on voinut olla äiti, jonka symbioottisesta kaiken nielevästä hoivasta lapsen ei ole ollut mahdollista eriytyä omaksi itsekseen turvallisesti. Lapsi, joka on varhaislapsuudessaan joutunut selviytymään paljon yksin ja kärsinyt emotionaalisesta vaille jäämisestä, kokee myös Jumalan jäävän etäiseksi hahmoksi, jolta ei apua, turvaa tai lohtua juurikaan löydy. Potilaan yritys säilyttää hyvä Jumala kaukana itsestään voi olla hänen lapsuudessa omaksumansa suojautumiskeino.

Sielunhoitoprosesseissa olen havainnut näiden vaikeiden lapsuuden kokemusten käsittelyn tuovan helpotusta ja muutosta jumalasuhteessaan ahdistuneelle ihmiselle. Tämän Kettunen näkeekin sielunhoidon tehtävänä. Yhdessä ihmisen kanssa hänen jumalakokemuksensa ja elämänhistoriansa avoin tutkiminen sielunhoidossa on auttanut ihmistä ymmärtämään hänen omaa jumalasuhdettaan ja avannut kannattelevaan, lohtua ja toivoa tuovaan jumalasuhteeseen oven.

5.3 HENGELLISEN HYVINVOINNIN VAHVISTAMINEN – VAKAUMUS VOIMAVARANA

Sairaalapappina istun kuolevan vierellä sanoen hiljaa: ”*Saat painaa pääsi turvallisesti Jumalan syliin.*” Kaiken edellä kuvatun vuoksi on selvää, että psyykkisen kokemuksen tasolla ei ole kuitenkaan ollenkaan samantekevää, millaisen Jumalan syliin ihminen kokee kuolemassaan päänsä painavansa. On tärkeää tunnistaa, millaisesta Jumalasta ihmisen puhe, käytös ja tunnemaismat sielunhoidollisessa kohtaamisessa kertovat. Jumala voi tarkoittaa ihmisen mielessä sekä huolta pitävää kannattelijaa että julmaa rankaisijaa ja hylkääjää. Kuolevan kuolemisprosessiin tai kokemukseen sairastamisesta voi sisältyä sekä ahdistusta ja psyykkistä kipua että toivoa ja lohtua riippuen siitä, millainen hänen sisäinen objektimaailmansa ja jumalakuvansa on. Ne vaikuttavat hänen kokemukseensa sairaudesta, kärsimyksestä, kuolemasta ja toivosta.³⁶

Ammatillisesti toimiva sairaalapappi ei tue mitä tahansa uskonnollisuutta vaan edistää avunhakijan hengellistä hyvinvointia, jossa vakaumus on voimavara. Sairaalapappi havainnoi, millaista kohdatun ihmisen usko on sisällöltään. Sairaalapapin merkittävänä tehtävänä on oman teologisen ja psykologisen osaamisensa valossa tunnistaa ihmiselämän vaikeuksissa herääviä jumalasuhteen kriisejä ja tiedostamattomia, ristiriitaisia ja demonisia jumalakuvia. Hänen työnsä tähtää hengellisen hyvinvoinnin edistämiseen auttamalla sellaisia ihmisiä, jotka kärsivät uhkaavista, turvattomuutta ja ahdistusta tuottavista jumalakuvista.³⁷

³⁶ Kettunen 1995, s. 13-16. Kettunen 2013, s. 128 vai 228 (jossain 244 tienoilla?). Hyrck OJH, s. 127-132.

³⁷ Kettunen....233, 240, 237, 240.

Näitä kokemuksia mustavalkoisen mielentilan jumalasuhteet aiheuttavat. Niiden perusasetelma Jumalan ja ihmisen suhde on kosto, kaupankäyntiä, parannusentekoa tai hyvittelyä.³⁸ Ne eivät tuo lohtua eivätkä edesauta henkilökohtaisesti ehehtävän uskon löytämistä. Ne tuottavat väistämättä ihmiselle psyykkistä kärsimystä, pettymystä, syyllisyyttä ja vihaa. Ne auttavat vain niitä, jotka ovat niille mieliksi, eivät kykene sisällyttämään ihmisen kokemaan kärsimystä. Mustavalkoisen mielentilan itsekkäät Jumalat eivät näe omaa osuuttaan ja vastuutaan ihmisen kärsimykseen. Tämä jumalakokemus voi olla ihmiselle niin ahdistava ja mahdoton kohdata, että kärsimyksen kokemus voi siirtyä tiedostamattoman puolelle.³⁹ Sielunhoidollisen kohtaamisen kannalta tämä merkitsee, että ihmisen mielessä sulkeutuu tila kohdata ja käsitellä omaa autenttista kokemustaan. Hän saattaa menettää yhteyden aitoihin omiin tunteisiinsa. Samoin jos ihminen jää varhaiseen mielentilaan, hänen on mahdotonta tuntea parantavaa surua siitä, että elämä on vajavaista ja Jumalakin on vajavainen.

Sielunhoidossa - sairaalassa - on kyse juuri sellaisen ihmisen vierellä kulkemisesta, joka on joutunut kärsimyksensä myötä särkemään ja kokoamaan jumalankuvansa uudelleen. Kehityspsykologian näkökulmasta nämä ristiriitatilanteet kuitenkin voivat edistää ihmisen kehitystä ja kasvua. Kun haavoitetun ja avuttoman ihmisen ahdistunut ja hallitsematon kokemus Jumalan pahuudesta, arvoituksellisuudesta ja ristiriitaisuudesta otetaan todesta, muodostuu se sielunhoidon kannalta myös mahdollisuudeksi kannattelevamman jumalasuhteen syventymiseen ja uudistumiseen voimavaraksi. Martti Linqvist kutsuu tätä aitoon ytimeen kiinni pääsemiseksi.⁴⁰ Siksi jumalakuvien parissa työskennellessään sairaalapapin tulisikin luoda keskustellen tilaa avunhakijalle työstää uskon kehitystä estäviä elementtejä ja tukea avunhakijan itsenäistä, kriittistäkin pohdintaa liittyen oman jumalakuvaan aineksiin, lähtökohtiin ja vaikutukseen omassa elämässään. Sielunhoitajana hänen tehtävänsä on edistää avunhakijaa löytämään uskon vapauttavia ja henkilökohtaisesti eheyttäviä elementtejä, jotka eivät myöskään kiellä elämän rajallisuutta tai lääketiedettä, kärsimyksen todellisuutta tai poista ihmisen vastuuta omasta hyvinvoinnistaan. Tämä edistää kohdatun ihmisen hengellistä hyvinvointia ja tervettä kehitystä. Edellä mainittu voisi kuvata esimerkiksi sairaalapapin työssä ihmisen tarpeisiin sopeutettua toimintatapaa, joka edistää Parantajan ja huolenpidon mielentilan aktivoitumista ihmisen jumalasuhteessa ja auttaa häntä löytämään persoonallisen suhteen rakastavan ja huolta pitävän Jumalan kanssa.⁴¹

Jumalasuhteen muutosprosessia läpikäyvän kärsivän ihmisen ymmärtävä kuunteleminen (olennaista ihmisen suhtautuminen siihen mitä puhuu, ei niinkään se mitä puhuu) ja sielunhoidollinen tukeminen on äärimmäisen tärkeää. Siinä on kyse myös sairastuneen ihmisen tarpeesta voida säilyttää itsekokemus. Matti-Pekka Virtaniemen tutkimuksessa ALS-sairaiden eksistentiaalisesta prosessista todetaan, että ne potilaat, jotka kykenivät säilyttämään itsensä

³⁸ Hyrck, rukous mustavalkoisessa mielentilassa, s?

³⁹ Hyrck, OJH, 95, 135.

⁴⁰ Linqvist, Lupa olla, s. 111 vai 110?

⁴¹ Kettunen 2013, s. 125, 244, 251, 254, 260, 207-213. Kettunen, 207, 212,241, 242, 237.

osana suurempaa kokonaisuutta (transsendentin etsimisen kautta) löysivät toivoa ja turvaa. Ne, joiden itsensä säilyttämistä leimasi sairauden yläpuolelle asettuminen eli itse itsensä määrittelevä minä, kokivat sen sijaan lohduttomuutta ja turvattomuutta.⁴² Paavo Kettunen siteeraakin Clinebelliä todetessaan, että ainoa ihmiselle hedelmällinen tapa kohdata eksistentiaalinen ahdistus on aito uskonelämä, johon kuuluu sisäistetty käsitys Jumalasta. Elämänmyönteinen uskonto tekee ihmiselle mahdolliseksi kohdata avoimesti eksistentiaalinen ahdistus ilman tarvetta paeta sitä.⁴³

Kristillisen uskon mukaan Jeesus vei kipeät haavansakin mukaan ylösousemukseen. Huolenpidon mielentilasta käsin avautuu kärsimyksen haavoittamalle ihmiselle tämä lohdullista samaistumista mahdollistava jumalakokemus.

5.4 "HARTEILLA" KANNATELTU JUMALA

Kohtaaminen sairaalapapin kanssa haastaa ihmistä etsimään ja tutkimaan sisäistämäänsä Jumalaa sairastuneen sen hetkessä kokemusmaisemassa. Psykoanalyttisen ajattelun mukaan potilaan menneisyys, erityisesti tiedostamattomassa olevat tunneristiriidat ja kokemukset alkavat elää "tässä ja nyt" sielunhoidollisessa kohtaamisessa.

Potilas sijoittaa transferenssissa sielunhoitajaan sisäisiä objektisuhteita, jotka vaikuttavat kohtaamisen vuorovaikutukseen ja tunnelmaan. Kun hädässä oleva ihminen hakee apua, hänen sisäistä objektigalleriaansa hallitseva hahmo pyrkii automaattisesti sijoittumaan apua tarjoavaan henkilöön. Tämä koskettaa myös jumalakuvia, vaikka potilas ei puhuisi Jumalasta. Hyrck toteaa, että hyvin todennäköisesti hänen jumalakuvansa on saanut tuon samaisen objektin piirteitä, vaikka hän ei Jumalaa tietoisesti ajattelisikaan.⁴⁴

Hallitsijan aktivoituessa potilaan mielessä hän pyrkii ehkä asemoimaan sielunhoitajan neuvojaksi ja auktoriteetiksi, joka ryhtyy neuvojen tai käskyjen avulla ohjaamaan potilaan valintoja ja elämäntulkintaa.

Kun potilas siis transferenssissa sairaalapappiin Vetäytyjä-jumalakuvan, voi hän pyrkiä jäämään psyykkisesti myös sielunhoitajasta etäälle, piiloutua avoimelta vaikuttavan mutta pinnallisen puhetulvan taakse. Sairaalapapille jää kohtaamisesta todennäköisesti tunne, ettei oikein päässyt potilasta lähelle.⁴⁵ Sielunhoitajan lähelle päästäminen voisi merkitä potilaalle oman huonommuuden ja kelpaamattomuuden nähdyksi tulemistä (Jumalan edessä) kipeällä tavalla.

---

⁴² Virtaniemi, 127.

⁴³ Kettunen, 2013, 125.

⁴⁴ Hyrck, Sielunhoidon käsikirja, 72-73.

⁴⁵ Hyrck, Ihmismieli ja Jumala, s. 329.

Juuri siksi, että sisäisen objektin tuottama kuva sielunhoitajasta ja Jumalasta sisältävät samoja elementtejä, voivat sielunhoitosuhteessa tapahtuvat korjaavat kokemukset ja muutokset johtaa myös jumalasuhteen muuttumiseen.⁴⁶

5.5 LUOTTAMUS SISÄLTYTTÄMISEN VOIMAAN

Mustavalkoisen mielentilan Jumala tuottaa ihmiselle pettymyksen. Se ei varjele kaikelta pahalta eikä kykene lohduttamaan ihmistä hänen eksistentiaalisessa hädässään. Samankaltaisia pettymyksen tunteita tuotan ihmiselle sairaalapappinakin. En voi täyttää apua tarvitsevan ihmisen kaikkia tarpeita olemalla aina saatavilla. En voi luvata parantumista rukouksessa. En voi pelastaa vääjäämättömästi lähestyvältä kuolemalta. Transferenssissa nämä sairaalapapin tuottamat pettymykset ovat jumalasuhteen kokemuksiakin. Ihmisen on kohdattava se, mikä on. Tällaista pettymyksen tuottamista avunhakijalle ei kuitenkaan sielunhoitajana tarvitse pelätä, hävetä tai lievittää. Sietämällä minuun suunnatun pettymyksen mahdollistan kokemuksen vaikeuden tunteiden sisällytetyksi tulemisesta, nähdyksi ja kuulluksi tulemisen kokemuksen. Se tarkoittaa aitoa ihmisen lähelle menemistä, uskaltautumista aitoon tunneyhteyteen elämän synkkien puolen kohtaaman ihmisen kanssa. Se on rohkeutta jakaa hänen kanssaan vaikea kokemus. Kun otan tarkkaavaisesti kuunnellen vastaan hänen ruman ahdistuksensa ei-sanalliset ja sanalliset viestit silottelematta ja mitätöimättä sitä kauniiksi teologisilla selityksillä tai oman neuvottomuuteni esiin kaivamalla helpoilla uskonnollisilla vastauksilla toimin Parantajan kaltaisena sisällyttäjänä. Kun ihminen kykenee ilmaisemaan Jumalalle ahdistuksensa ja ristiriitaisetkin tunteensa, hän voi vahvistua myös kyvyssään kohdata ahdistus Jumalaan luottaen.⁴⁷

Tämä vaatii sielunhoitajalta pitäytymistä itse huolenpidon mielentilassa. Oma neuvottomuus, toisen ihmisen suorasukainen tyytymättömyys, pidätelty aggressiivisuus tai tilanteen sietämätön toivottomuus houkuttelevat turvautumaan nopea helpotuksen tuoviin valmiisiin korulauseisiin tai pysymään omien psyykkisten rajojen läpäisevyyden vuoksi epätoivoisesta ihmisestä tunnetasolla etäällä - niin kuin mustavalkoisen mielentilan Jumalat tekevät.

Hyrckin teorian mukaan huolenpidon mielentila mahdollistuu sisällytetyksi tulemisen kokemuksen kautta. Käsitteen on muotoillut psykoanalyttikko Wilfred Bion. Sen taustalla on ajatus äidistä, joka sitoo pienen lapsen kauhua ottamalla lapsen vaikeat tunteet vastaan, etsimällä niitä kuvaavia sanoja, löytämällä niitä kuvaavia sanoja ja palauttamalla ne näin lapselle sanallistetussa, siedettävässä muodossa. Ihanteellisen kehitysprosessin seurauksena kokemus epäitsekästä rakastavasti äidistä ja hänen läsnäolostaan sisäistyy osaksi lapsen sisäistä psyykkistä rakennetta, hyvänä mielen objektina, jolla on välittävää huolenpitoa, rakkautta.

Sielunhoidossa sisällyttämisen perusedellytys on tunneyhteys kohdatun ihmisen ja sielunhoitajan välillä. Se edellyttää samaistumista kohdattuun ihmiseen ja kaiken sen vastaanottamista, mitä

⁴⁶ Hyrck, Sielunhoidon käsikirja, 73.

⁴⁷ Kettunen 2013, s.207-213.

avunhakija kantaa mielessään. Se kattaa luvan ilmaista omaa kärsimystään juuri sillä tavalla kuin ihminen sen kokee. Auttajan kyky tuntea tunteita itsessään luo elävän yhteyden toiseen ihmiseen; miltä tästä potilaasta tuntuu elää juuri tämänhetkistä elämäänsä? Sisällyttäjä suostuu jakamaan toisen sisäisen todellisuuden, tuntemaan itsessään jotain siitä, miltä tuntuu olla pahantahtoisen sisäisen objektin runnomana. Tämä on empatiaa. Sisällyttävä sairaalapappi taipuu kantamaan hartailleen myös niitä pahan objektin jumalakuvia, joita potilas häneen sillä hetkellä sijoittaa, vastaamatta näihin vihamielisiin impulsseihin samalla mitalla. Kokemus sisällytetyksi tulemisesta vähentää pahan objektin valtaa ja voimistaa hyvän, ymmärtävän ja lohduttavan objektin asemaa. Sietämättömistä asioista tulee ajateltavia. Projektoiden käyttämisen tarve vähenee. Toistuva kokemus sisällytetyksi tulemisesta sielunhoitoprosessissa mahdollistaa siis ihmisen sisäisten objektisuhteiden muutoksia ja huolenpidon mielentilaan siirtymisen. Kokemus siitä, että vaikka sielunhoitaja ei voinut torjua tätä paha pois mutta otti ja jakoi raskaat tunteet ja ihminen kokee tullessa nähdyksi ja kuulluksi, vahvistaa hyvää objektia: kenties Jumalakin voi niin tehdä, hoitaa, kantaa ja auttaa, vaikka ei parannakaan. Ihminen joutuu luopumaan siitä mustavalkoisen mielentilan luulosta, että Jumala antaisi vain hyviä asioita, mutta hän ei myöskään ole tarkoituksellisesti kostava tai rankaiseva. Hän on lopulta salattu eikä ihmisen ohjattavissa, mutta huolta pitävä ja välittävä. Vaikka hän ei rukouksistani huolimatta paranna, voin luottaa Hänen rakkauteensa ja pyytää häneltä apua.⁴⁸

Mitä sisällyttäminen voi merkitä, kun ihmisen tavallinen elämä on juuri sortunut syöpädiagnoosin vuoksi? Kuolemankauhu, hylätyksi tulemisen kauhu, tuo pienen lapsen ydinkauhu, voi näyttäytyä tavoittamattomassa tilassa, kauris valoissa – silmin katsovan ihmisen toistelussa: *”Minä en voi ymmärtää tätä, en voi ymmärtää tätä...”* On onnellista, jos tällaisessa tilanteessa sairaalapappi voi päästä sisällyttäjän tavoin ihmistä lähelle. Sisällyttäminen on turvaa tuovaa läsnäoloa kauhun jähmettämälle. Olen kokenut, että näissä tilanteissa olen sisällyttäjänä kuin kauhun valtaan joutuneen pienen lapsen äiti: olemalla vain läsnä ja kestäen ottaa sietämättömän psyykkisen hädän vastaan, sanallistamalla ja nimeämällä ihmisen ahdistusta, auttaen häntä tunnistamaan ja löytämään sanoja tunteilleen ja pysymällä hänen vierellään. Tämä sitoo potilaan kuolemankauhua ja antaa ahdistukselle raameja, niin että ihminen hiljalleen alkaa löytää psyykkisiä voimavaroja ahdistuksensa päästämiseen tietoisuuteensa ja sen käsittelemiseen. Diagnoosi ei katoa – potilas on edelleen sairas tai lähellä kuolemaa- mutta sietämättömien tunteiden tullessa vastaanotetuksi näiden realiteettien ahdistavuus pienenee ja ajattelemisen kyvyille tulee jälleen tilaa. Ihminen voi hiljalleen alkaa saada tolkkua siitä, mitä hänelle on tapahtunut. Tosiasioiden merkitykset voivat alkaa avautua psyykkisesti käyttökelpoisesti niin, että ihminen voi saada niistä jonkin otteen.⁴⁹

5.6 LEPOA NEUVOTTOMUUTEEN JA EI-TIETÄMISEN TILAAN

⁴⁸ Hyrck, Käytännön ja teorian...s. 106, 107, 113, OJH 151-152. OJH, s. 68, 77, 143.

⁴⁹ Hyrck, OJH, s. 65, 68.

Sairaalasielunhoidolle ja psykoterapialle yhteisesti omaleimaisia piirteitä toimintatavoissa ovat ei-tietäminen ja oleminen tekemisen ja tietämisen sijaan. Sielunhoitajalla ei voi olla takataskussaan minkäänlaista ennakkoon lukkoon lyötyä tavoite-agendaa, jonka mukaan hän asemoituisi potilaan kohtaamiseen. Mitä neuvottomuus ja ei-tietämisen asenne merkitsee työskennellessä jumalasuhteen ristiriitojen parissa?

Regressiossa aktivoituu syyn ja syyllisyyden etsimisen tarve, mutta sielunhoitajan tehtävänä on yksinkertaisten vastausten sijaan antaa tilaa ristiriitaisten tunteiden jakamiselle ja emotionaalisille kysymyksille ja oman neuvottomuutensakin ilmaisemiselle. Mustavalkoiseen mielentilaan liittyvästä hallintatiedosta on luovuttava. Sielunhoitajan neuvottomuus ei ole ammattitaidon puutetta vaan *”voi auttaa apua hakevaa suuntaamaan kysymyksensä Jumalalle eikä sielunhoitajalle.”*⁵⁰

Ei-tietämiseen suostuminen on kohdatun ihmisen hämmennyksen valtaan joutuneen mielenmaiseman jakamista. Sisällyttäminen ei vaadi tarkkaa älyllistä ymmärtämistä ja asian ”haltuun ottamista” vaan tunteiden jakamista.⁵¹ Itse asiassa sisällyttäjän tehtävässä tarvittava huolenpidon mielentila ja depressiivinen positio, jota Hyrck ja Klein kuvaavat, näyttäytyy olemukseltaan jossain määrin samankaltaisena kuin sairaalasielunhoidossa esiin nostettu ei-tietämisen tila. Huolenpidon mielentilan tunnusmerkkejä – ei vain avunhakijassa vaan myös sairaalapapissa – ovat mm. hallinnan tarpeen lievittyminen, keskeneräisyyden ja Jumalan salaisuuden hyväksyminen, projektoiden väheneminen, kaikenlaisten tunteiden salliminen, lukkoon lyödyistä, yksiselitteisistä käsityksistä ja määritelmistä irti päästäminen ja ylipäättään kyky monitulkintaisuuteen.

Sairaalapapin työssä tämä voisi näyttäytyä esimerkiksi ei-tietämisen tilaan liittyvässä luottamuksessa, että kärsivää ihmistä auttaa se, että hän saa kertoa kärsimyksensä ja etsiä sanoja sisäiselle jumalasuhteen ahdistukselle, ei se, että sairaalapappi osaa vastata hänen kysymyksiinsä. Huolenpidon mielentila ja ei-tietämisen tila kohtaavat kyvyssä kuunnella aidosti ihmisen henkilökohtaisesti koettua kärsimystä ilman turvautumista valmiisiin ennako-käsityksiin, rationaalisiin vastauksiin tai uskonnollisiin fraaseihin. Huolenpidon mielentilan ja ei-tietämisen yhteisiä elementtejä on sairaalapapin suostumisessa keskeneräisyyteen. Hän ei voi tietää, millaiseen prosessiin kohtaaminen ihmisen mielessä lopulta johtaa, löytääkö avunhakija jumalasuhteen kysymyksiinsä rauhaa tai tuleeko sielunhoidollinen prosessi millään tavoin valmiiksi. Se on kohtaamisessa syntyvän dialogin ennalta suunnittelemattomuutta ja myös oman neuvottomuuden hyväksymistä. Kun sairaalapappi kärsivää kohdatessaan uskaltaa päästää irti tietämisen ja tekemisen psyykkisestä paineesta ja osoittaa ymmärrystä myös omaa vajavaisuuttaan kohtaan, rakentaa hän potilasta auttavaa huolenpidon mielentilan maisemaa.

5.7 OMAAN JUMALAKUVAGALLERIAAN TUTUSTUMINEN

⁵⁰ Kettunen, 2013, 239.

⁵¹ Hyrck, OJH, s. 73.

Kuten monien kirjailijoiden ”avainteokset”, kertoo tämäkin päättötyövalinta luonnollisesti jotain keskeistä itselleni olennaisista pohdinnoista. Jumalakuvateema motivoi ja kutsuu minua, koska se koskettaa henkilökohtaista kipuiluani oman sisäisen Vetäytyjäni, Hallitsijani, Houkuttajani, Vaatijani ja Parantajani kanssa.

Sielunhoitajan on tarpeellista tutustua omaan sisäiseen jumalakuvagalleriaansa, sillä väistämättä myös hänen omilla jumalakuvillaan tuotetaan joko kohtaamattomuutta tai kohtaamista kärsivän ihmisen vierellä. Työ haastaa autenttisuuteen omassa hengellisyydessä ja aitoa kosketusta todelliseen omaan minään ja sisäisten suhteiden laatuun. Oman todellisen, ei ideaalin, jumalakuva-kavalkaadin piirteitä ja siinä näyttäytyviä persoonallisuuden haavoja, ristiriitaisuuksia ja varjoja ei pidä torjua. Pikemminkin oma kokemus ahtaallaolosta ja sisäisten objektien puserruksesta tuo ymmärrystä toisenkin ihmisen selviytymistaistelua kohtaan. Se auttaa tavoittamaan toisen ihmisen tunnekokemusta.

Tähän lisää....